

Стенографски дневник

НА

28. заседание

Понеделник, 28 декември 1942 г.

Открито в 16 ч. 55 м.

Председателствувал подпредседателят д-р Петър Кьосеиванов.

Секретари: Димитър Сараджов и Светослав Славов.

СЪДЪРЖАНИЕ:

Съобщения:	Стр.	Стр.
Отпуски	617	година. (Първо четене — продължение на разискванията и приемане) 617
Предложения	617	Говорили: П. Савов 617
Законопроект	617	Д-р И. Бешков 622
Дневен ред:		С. Колчев 625
Законопроект за бюджета на държавата за 1943 бюджетна		М-р Д. Божилков 631
		Дневен ред за следващото заседание 633

Председателствуваш д-р Петър Кьосеиванов: (Звъни) Присъствуват необходимият брой народни представители. Обявявам заседанието за открито.

(Отсъствуват народните представители: Александър Гатев, Александър Симов, Александър Радолов, Борис Попов, д-р Васил Георгиев, Васил Цветков, Гаврил Ленков, Георги Михайлов, Георги Чалбуров, Георги Миков, Георги Кендеров, д-р Георги Рафаилов, Гето Кръстев, инж. Димитър Митков, Еким Екимов, Живко Струнджев, Киро Арнаудов, Найдено Андреев, Неделчо Куюмджиев, д-р Николай Николаев, Панайот Станков, д-р Петър Шишков, Симеон Симеонов, Сирко Станчев, Спас Маринов и Тотю Новаков)

Председателството е разрешило отпущ на следните г-да народни представители:

Александър Радолов — 1 ден, Васил Цветков — 1 ден, Кирил Минков — 1 ден, Найдено Андреев — 3 дни, Никола Генков — 2 дена, Никола Логофетов — 2 дена, Арх. Петър Дограмаджиев — 1 ден, Сирко Станчев — 1 ден и Тотю Новаков — 3 дни.

Постъпили са:

От Министерството на финансите — проекторешение за продължаване сроковете по временно вносна декларация № 6209/14290, от 8 октомври 1941 г., на Русенската митница.

От Министерството на войната — проекторешение за изплащане сроковете по временно вносни декларации № 4547, от 6 септември 1940 г., и № 1040, от 28 март 1941 г., на Русенската митница.

От Министерството на войната — проекторешение за изплащане от страна на Министерството на войната на фирмата Борис А. Персийски поскъпване, установено по реда на чл. 197 от закона за бюджета, отчетността и предприятията, върху възложеното му предприятие за доставка на персийски килими за същото министерство.

От Министерството на вътрешните работи и народното здраве — законопроект, за изменение на чл. 11 от закона за принудително отчуждаване на разни предприятия от обществена полза в новосвободените земи.

Законопроектът и проекторешенията ще бъдат раздадени на г-до народните представители и поставени на дневен ред.

Минаваме на точка единствена от дневния ред:

Първо четене на законопроект за бюджета на държавата за 1943 бюджетна година — продължение на разискванията.

Има думата народният представител г-н Петър Савов

Петър Савов: (От трибуната) Г-да народни представители! Вземаме думата да говорим в един момент, когато са взели думата и говорят по безкрайните бойни фронтове хиляди топове, хиляди бойни коли и хиляди аероплани.

Таско Стоилков: И подводници.

Петър Савов: Ние имаме това рядко удоволствие, може би единствени в света, при една много приятна и благоприятна обстановка да вземаме думата и да говорим по бюджетния проект на държавата, благодарение единствено на изключителната и историческа заслуга на онзи, който денем и нощем промишлява мъдро върху събните на нашето племе.

Бюджетният проект на държавата, в който се отразява животът на същата, бележи преди всичко една особеност, която прави чест и на правителството, и на Парламент: той носи облика на един военен бюджет. И наистина като червена нишка в този бюджет, огромен, бих казал аз, както и в изложението на г-н министъра на финансите, минава държавническата мисъл, че зад граничната линия на родината бодро бди острието на народната отбрана, че зад летещите отреди на нашите войскари стои като гарантен, непоклатим един пиедестал — пиедесталът на държавните мощни финанси.

Бюджетният проект — както е във всички държави днес, и по-специално в невоюващите, като нашата — будното око на управника на държавното ръководство го е нагодило към нуждите на момента. Защото само в едно усъвършенстване на средствата на народната отбрана може да намери главно оправдание това с готовност проявено от Парламента доверие за изразходваните така изобилно финансови резерви. И действително, г-да народни представители, ние виждаме едно нагаждане към нуждите на момента, което твърде много се е отразило в бюджетния проект на държавата за 1943 бюджетна година. Слязоха вече финансовите въпроси от „стратосферата“ на академическите размисления, престанаха да бъдат те достояние само на онези, които научно промишляваха върху финансовите и стопанските въпроси. Финансовите и стопанските въпроси се поставиха със своята голота, със своята прямота и категоричност на вниманието както на отговорния управник, така и на обикновения гражданин.

Днес все повече прониква сред широките слоеве на народа и на обществото съзнанието, че в съществуването на държавата и нейната здравина може единствено да намери индивидуалното си благополучие отделният гражданин. И тъкмо заради туй редовните и извънредните приходи и разходи по бюджетния проект на държавата бяха център на вниманието на всички господа народни представители, които се изказаха преди мене.

Аз няма да навлизам в подробности, защото не претендирам да бъда „спец“ по финансовите въпроси. Обаче и обикновеният laik — достатъчно е само да бъде загрижен за съдбата на своя народ — трябва с откровеност да каже, че освен редовните приходи, необходими за администрирането на държавата и по-специално за поддържане обилно и свежо главния ресор, именно народната отбрана, предстои — и аз смятам, че държавното ръководство в това отношение няма да се поколебае — държавата да предприеме а реализирането на така наречените извънредни приходи, които в много страни са намерени чрез почти пълната конфискация на разполагаемите в повече имуществата.

Защото — повтарям и завършвам по този пункт мисълта си — в материалното съществуване на имуществените групи и на слабо имуществените групи стои преди всичко залогът за съществуването на една здрава държава, която в този момент трябва да се прояви преди всичко като бойно готова, за да устои на ударите и да защити националните интереси. В това отношение аз си позволявам да пропъручам, в реда на принудителните мерки за посрещане на извънредните разходи, принудителния вътрешен заем, който, във връзка особено с така обезпокоителното за някои голямо увеличение на банкното обращение, го таксуват като инфлация, а г-н Александър Цанков счете, че това е обикновено явление, което съпътствува войната, и ако то действително смущава онези, които са натоварени с отговорната мисия да промишляват върху тая проблема, можем да

намерим радикалното разрешение на този въпрос в една по-смела стъпка за събиране на извънредни приходи. По моята безпрепятствена преценка ние можем да пристъпим към облагането с известен процент на недвижимата собственост, а можем да подложим на по-чувствително облагане и движимата собственост, защото над всички тези атрибути на собствеността — движими и недвижими — стои повелята: запазване съществуването и целостта на държавата.

Най-после, не е ли елементарно — за да няма нужда от по-голяма аргументация — че държавата, която разполага с най-висшето благо на гражданина, с неговия живот, може да разполага с мъртво-то му състояние, изразено в неговия патриониум, в движими и недвижими имоти? В това отношение, за събирането на извънредни приходи, необходими в този извънреден исторически момент, в който живее нашата страна, аз смятам, г-да народни представители, че може би ще изразя и вашето настроение, и в момента и за по-продължително време, ако препоръчам по-ярко, по-недвусмислено и по-категорично поставяне в разположение на държавата обектите, които подлежат — и по финансовата наука, и по създадената данъчна система — на облагане.

Аз си позволявам да лансирам мисълта, без да я детайлирам, че може би е дошло време, когато срещу упоритостта на някои групи да декларират доброволно онова, което имат, държавата трябва със своята суверенна власт да посегне и отнеме една част от големите нужди на момента; може би е назряла вече идеята да поискваме принудително деклариране на имуществата, придобити от 1939 г. месец септември, до днес, за да видим в този период кой е промишлявал за нацията и държавата си и кой е прупал богатства, използвайки така наречената военна конюнктура. (Ръкопляскания)

Аз съм уверен, че тая мисъл, която се споделя от Парламента, не е чужда и на прогресивното данъчно законодателство на безпартийния режим, възглавяван от неговия политически шеф, уважаемият г-н проф. Богдан Филев. То ще дойде насреща не на едно настроение, на отрицание, но на една държавна нужда, каквато представлява вътрешното успокоение на народа, за да се види, че действително в тия извънредни времена се пристъпва основателно, законно и справедливо към извънредни мерки.

Таско Стоилков: Дълбок резерв е това!

Петър Савов: Уважаеми г-да народни представители! Известна ви е максимата, която се наложи от времето на управлението на Керенски в Русия, който се опита да внуши на своите поданици, че те трябва да дават малкото, за да не загубят всичкото. С по-енергични средства ние бихме създали гражданственост на тая идея и тя би престанала да се счита като ерес. Защото, г-да народни представители, с палиативи в областта на данъчното законодателство, както и в областта на другите отрасли на управлението, не може и не бива да се борави. Политическата история на някои държави ни сочи обилни примери и поуки в това отношение.

Г-да народни представители! В бюджетопроекта на държавата аз виждам действително здравата постройка на същата. Със своите главни стълбове тя вдъхва достатъчно много успокоение и достатъчно много вяра, че държавното ръководство е на мястото си и то заслужава пълната подкрепа — каквато има в момента — от всички граждани по градове и села.

Преди всичко във връзка с големия проблем за народната отбрана — именно засилване на армията — днес трябва да констатираме с задоволство, че проявите в недалечното минало пораженски настроения и опити за пристъп от родоотстъпниците и безотечествениците се ликвидираха. С дух на преданост към върховния си вожд и желязна дисциплина, изразена в готовността да се хвърли като лъв в отбраната на страната, днес армията е големият стълб на държавната постройка.

Учителството изпълнява апостолски своята мисия особено в не новообновените земи, както обикновено се казва, но в скороприсъединените български земи. Аз бих желал тъй да се назовават и Добруджа, и Тракия, и Моравско, и Македония. Учителството, както от освободените ни, и до ден днешен, в тези скороприсъединени български земи изпълнява едно месиянство — месиянството за популяризиране и вътвърждение на великобългарската идея в съзнанието на брата българин в Тракия, Моравско и Македония.

Съдебната власт, упражнявана от труженници, които денонощно бдят над спокойствието в страната, особено във връзка с новопроменената престъпност по последните специални закони, подчерта висотата на своето положение, запази авторитета си и авторитета на държавата. Съдийството днес, макар и поставено материално, както цялото чиновничество, в не особено завидно положение, е проникнато от безпределен патриотизъм и родолюбие в служба на държавата в тези важни моменти.

Уважаеми г-да народни представители! Онези, за които много малко или инцидентно се споменава, но които заслужават вниманието ни при генералните дебати по бюджета на държавата, във връзка именно с устойчивостта на държавната постройка, на нейните стълбове, както аз ги нарекох, са органите на държавната полиция. Г-да народни представители! Ние тръпнем при спомена, че при първото навлизане, законно легитимно, на нашата власт в скороприсъединените български земи първи бяха полиците, държавната полиция, която заби жалона на българската власт в тези земи, заяви авторитета на държавната власт и декларира на всеуслухание, че тя е въплъщение на законността в държавата, в царството и че всички опити и попълзновения за пристъп към тая законност ще срещнат неумолимия отпор на държавната полиция.

Г-да народни представители! Вам е известно, че само с четирите думи: „Дай си личната карта!“ са завършили своя земен живот много труженници от държавната полиция. Вие знаете, хроникера се, че родоотстъпници, заподозрени и заловени, при първото поискване: „Дай си личната карта!“ стрелят и държавните полицаи намират на мястото си своята смърт.

Г-да народни представители! Действително държавната полиция даде обилни доказателства за себежертва в служба на държавата си. Особено дейността на криминално-следствената полиция, която не остави нито едно престъпление неоткрито в страната, сочи за големата активност на Министерството на вътрешните работи, възглавявано от неумолимия и енергичен министър г-н Петър Габровски. Тая полиция, която в миналото — без да искам да хвърлям кал — твърде много се влияеше от лични настроения при изпълнението на своята служба, днес, както ви е известно, постави под контрола, под надзора на държавната власт баз-бая големи фигури, като някои, които, за съжаление, възглавяваха големи стопански институти, ги прати даже и в затвора. Това е честта, това е достоинството на държавната полиция, респективно на криминално-следствения отдел.

Г-да народни представители! Не искам да се впускам в подробности, но не мога да не кажа няколко думи за назначаемият кмет, който наистина представлява един пионер в областта на материалното и духовното творчество в низините на българския народ и се издигна като агент, като творец на материални и духовни блага. Разликата между него и кмета в миналото няма какво да подчертавам, тя ви е известна. И областният директор, и околийският управител, назначени и под непосредствения контрол на своя върховен ръководител, изпълняват достойно своя дълг. А прогор, мога само да за бележа и да обърна внимание на г-н министъра на вътрешните работи: околийският управител до известна степен в своите функции, в своите права и задължения като че ли виски във въздуха. И аз бих замолвил, при първата възможност да се внесе един законопроект, който да учреди властта на околийския управител, който е ръководител на администрацията в околията, да знае той своите задължения, да знае и своите права. Много околийски управители в това отношение са в голямо недоумение.

Г-да народни представители! В областта на земеделието, благодарение на обилните средства, които ние давахме за усъвършенстване на средствата за производството, и благодарение на усилията през редица години на Министерството на земеделието да издигне земеделската просвета сред земеделските стопани, ние имаме голям прогрес, който сочи също така на големата активност на управлението днес.

Г-да народни представители! Паралелно с финансовото стопанство, изразено, както ви казах преди малко, в неговото бързо приспособяване към нуждите на военния момент, който приживяваме днес, върви и народното стопанство. Тук критиките, които се направиха, по моя преценка, сочат за загриженост в народното представителство, на сериозно отнасяне към един проблем, който психологически е в тясна връзка с това, което се нарича вътрешно спокойствие, което вътрешно спокойствие пък има неразривна връзка с храбростта в казармите. Тъкмо с туй аз си обяснявам и големата загриженост в пленума и в комисията по този въпрос. Каза се твърде много, аз ще кажа много малко.

Неужели, г-да народни представители, в предвоенните години и след военната 1940 г., дори и до 1941 г., не се теоретизираше активно и енергично, че държавата трябва да интервенира в икономическия живот и да поеме тъй наречената дирижировка на стопанството, на икономиката? След гласуването в този смисъл на редица закони, които дават възможност на представителите на властта да интервенират по-енергично, какви пречки се срещнаха да се осъществят декларираните идеи, така ясно подчертани в речта например на г-н министъра на търговията от 17 юни, в която той ни каза: „Производство, разпределение и консумация — ето трите момента на стопанския живот“? Е добре, аз ще кажа: производство, преработване и разпределение по насока към консуматора. Аз поставям с всичката сериозност тоя въпрос: как да се овладее тези три момента на икономическия, на стопанския живот и да се оточни онова, което се нарича дирижировка? Защо се прекъсна контролата и се даде възможност, поради поскъпването, да се струпат тук-там стоки, да се пласират по начини, изгодни на онзи, който ги е струпал, и да се създаде предпоставката за съществуването на така наречената черна борса?

Г-да народни представители! При наличността например на нормирани цени на вълната и памука от Дирекцията за храноизнос за нашата индустрия, ние дълго време търняхме липса на контрол от излизането на продукта от фабриката до неговото пласиране у консуматора. Стигнахме дотам, че трябваше г-н министърът на търговията да каже: след като сме дали например 5 милиона килограма вълна от „Храноизнос“ на индустрията и индустриалците трябваше да се отчетат, като срещу тези 5 милиона килограма вълна ни дадат 5 милиона килограма вълнени платове, ние виждаме въпреки това да се продават по скрити пътища и чисто вълнени платове. Как аджеба става цялата тази работа, какво се открива? — Поне това се откри от г-н министъра на търговията. Откри се, че от получените 5 милиона килограма вълна господата укриват 1 милион килограма и към 4-те милиона килограма вълна турят 1 милион килограма парцати и отпадъци, примесват ги с чиста вълна, остават 5 милиона килограма и се отчетат. Другите 1 милион килограма платове от чиста вълна по незаконни пътища се пласират на неимоверно високи цени.

Ето, днес се тури край на това положение. Въпреки туй обаче ние наблюдаваме, че пак се шири в голям мащаб продажбата на

облеклото по неимоверно високи цени. Как става това, как е възможно? Поставям с всичката сериозност този въпрос. Нито за една секунда аз не мога да допусна, че това се поощрява от върховното ръководство на народното стопанство. Това не само за честта на г-н министъра, но и за честта на правителството и на нас, не мога да го допусна. Г-н Цанков казва: „Не е за него работа.“ Аз отговарям: причината е в това, г-да народни представители, че днешните господа индустриалци — за които неотдавна бившият министър на търговията г-н Цвятко Бобошевски беше написал една хвалебствена статия по повод на техния конгрес, която обаче отговаря на онзи романтизъм, с който първите индустриалци в България се отнасяха към производството — до такава степен се изхитриха и се проявиха в един действително индустриално-производствен шмакерлък, щото трябваше да се засилат санкциите и контролът до такава степен, че да се поставят в самите фабрики, в самите производствени заведения комисари, които да бдят непрекъснато върху целия процес на производството. Целият процес на производството, г-да народни представители, от гърба на овцата до гърба на човека, целият процес на преработването трябва да бъде поставен, като под стъклен калпак, под наблюдението на публичната власт.

Вам ви е известно, г-да народни представители, че при внезапна ревизия от страна на стопанската полиция се откри голямо количество и гроб, и платове, и кашкавал, и сирене. Аз зная случая в Плячковци, чух и за случая в Плевен. Чест прави на правителството и на г-н министъра на търговията, че чрез своите органи, чрез тъй наречената стопанска полиция, е поставил всекниго на мястото му. Знаете, че когато се съобщил, че ще се прави ревизия във влака, маса безстопанствени кувари и сандъци остават по перона на гарите, никой не ги потърсва, никой не ги желае. Събират се огромно количество кувари и сандъци. В Плевен цели пити кашкавал и сандъци се изоставиха. Кой ги остави във влака? От нещото ли паднаха? Питат пътниците — всеки видга рамене и казва: „Не са мой“, защото знаят какви са санкциите при едно пълно изобличаване на заловените en flagrant délit.

Тези случаи, г-да народни представители — без да съобщавам повече такива — за мене сочат и ми внушават, че ако действително не се вземат нужните мерки срещу господата, които произвеждат тези артикули и които нямат гражданско съзнание, че в момента не може да се действа по такъв начин, че в момента публичната власт бди и поставя всекниго на мястото, те ще продължават може би да пренасят по контрабанден начин, очевидно за „черния пазар“, артикулите, които са днес от първа необходимост.

Г-да народни представители! Теоретизираше се и се обясняваше скъпотиата с увеличението на банкното обращение. Теоретизира и по този начин я обясни г-н д-р Балкански, все пак специалист по финансови въпроси. Теоретизираха и обясняваха и други колеги: дали поскъпването увеличи банкното обращение или обратното. Мене ме е старък да не стигнем до проблемата, кое по-рано се е създавало: яйцето ли или пилето. Констатирайки наличността на едно увеличено банкотно обращение, то иде, по моему, преди всичко по пътя на голямото забогатяване, на първо място чрез държавните доставки и, на второ място, чрез силната вносна-износна търговия.

Нам ни казва уважаемият г-н министър на финансите, че във връзка именно с държавните доставки, необходими за момента, ние имаме увеличаване на банкното обращение с около 31/2—4 милиарда лева. Това, г-да, психологически лесно се обяснява. Когато в гръцете на тези хора, които по една щастлива за живота си случайност са попаднали в категорията на доставчиците, влязат много пари, те се смущават от голямото количество банкноти и търсят бързия им пласмент, търсят безогледни инвестиции. Те създадоха и паника.

Ние стигнахме дотам, че един от наследниците на х. Йовчев, ако се не лъжа от Габрово, е купил, моля ви се, цигли и тухли за 2 милиона лева! И когато го попитали: „Защо правиш това, бай Йовчев?“, той отговорил: „Е, стока е, макар че съм фабрикант, не олур — не олмас.“

Тази психика предхождаше и налагаше създаването на закона против спекулата с недвижими имоти, макар че този закон дойде с известно закъснение. Когато се разискваше този закон, аз имах случая да изнеса в финансовата комисия как много хора съвършено случайно, изневидалица, станаха милионери.

Такъв беше случаят със стария ветеран на театралното изкуство Йордан Сейков, който в 1921 г. си направил къща за 120-130 хиляди лева, а сега му предлагали да я купи за 600 хиляди лева. Когато посредникът изразил готовност да намери купувач за 600 хиляди лева, бай Йордан се преклонил и казал: „Елате след два дена“. — „Когато каза, дойдох след два дена, аз почти на шпега им съобщих, че продавам къщата си за 1.100.000 лв. Те, господата, веднага ми ги натракаха. Купих си един апартамент за 500.000 лв. и си хвърлих бели пари за черни дни, за стартизи 500-600 хиляди лева.“

Г-да народни представители! Дачам този пример, за да подчертая, за да илюстрирам мисълта си, че именно с това надпреварване в покупки на стоки, в безогледни инвестиции, се създава особена психоза, а същевременно се създадоха и условия за поскупване на артикулите. Прекомерното самозапасяване изчерпи като че ли много от артикулите. А някои от хората, които се свързват с нея, намериха по-нататък едно друго дебуще, наречено престъпна спекула, да използват затрудненията в запасяването, поради което попаднаха под разпореджението на чл. 36 от закона за осигуряване на снабдяването и регулирането на цените, и мнозина получиха ударите на съдебната власт. Но колко и колко още такива, които реализираха крупни, прекомерни богатства, не са получили този удар!

Г-да народни представители! В това отношение твърде много допринесе и външната пропаганда. Изстъпленията по етера твърде много допълнесоха за създаването на финансово, на парично смущение. Но онова, за което аз искам да спра вашето внимание и да приключа по този пункт своята мисъл, е, че тези господа, които поради една щастлива случайност в своя живот можаха да натрупат големи богатства и да ги инвестират така безогледно, създадоха предпоставките на негодуване, на бунт. И наистина мнозина мислят как най-добре да използват създадените от войната обстоятелства, за да оправят сметките си и да натрупат пари. Не схващат и не искат да схванат, че в лудата си страст към трупане на богатства и чрез безогледните средства към това будят недоволство и внушават бунтарски чувства, че всичко това разлага толкова необходимото за момента единство на народа, че това разложение се отразява пакостно върху военната мощ на страната и оказва гибелно влияние върху нейната самоотбрана.

Държането на тези истински безотечественици, макар инак мнозина от тях да са облечени в бялата мантия на патриотизма, напомня мисълта на Людовик XVI и на мадам Помпадур: „След мене — ако ще би и потоп!“ Повечето от забогателите, бидейки лишени от здрави социални чувства, от здрав морал, от широки и ясни хоризонти в душата, мислят, че богатството ги прави особени в духовно отношение същества, мислят се за умни и по-достойни от другите. Вместо да се засрамят от това, че са събрали богатство по кални пътеки, сред спекула, кражби, злоупотребления, фалсификации, изнудвания, предателство и пр., те са върнали нос и се мислят за някаква рядкост, за някакви райски птици.

Особено силно подчертават това забогателите и забогатяващите жени. С държанието си, с приказките си с подмятанята на думи, със самохвалствата си и мъжете, и жените правят опити да унижат. Да обидят, да оскърбят ония, които не търсят тъмни пътеки за материално благополучие, а живеят с оскъдните плодове на своя честен труд. В дни като днешните, дни на недостиг и лишения, хората с такава плитка душа имат възможност да проявяват още повече своите глупости. Значителна част от мъжете и още по-голяма част от жените са се хвърлили лудо в полето на модните състезания, за да покажат, че имат на гърба си един или няколко парцали повече, такива или инакви мобили, килими, бутилки със спиртни напитки пр.

Скронните по материално състояние и по външност хора, които са такива не от убеждение, а по силата на необходимостта, по силата на това, че нямат средства и изобщо възможност да живеят в лудории и глупости, се основателно дразнят от особеното държане на забогатяващите и вече забогателите. Те се чувствуват засегнати, оскърбени и предизвикани. Тъкмо тук при тая психологически създадена атмосфера се налага намесата на държавната власт, на оная власт, която е освещена от суверинитета на народа, чрез средствата на принудата да посегне на тия среди, които дразнят, които будят чувство на негодувание, които смущават вътрешното спокойствие, и чрез едно прогресивно облагане ще се получи двойк резултат както за фиска, така и за респектирането на това разюздано, неморално, безконтролно и предизвикателно държане сред обществото.

Г-да народни представители! Въпреки изказаните песимистични възгледи във връзка с държавните финанси, изразени в увеличаването на банкното обращение, например, аз си позволявам да бъда оптимист, защото извънредните времена, в които живеем, и изключителните прояви на нашата общественост във връзка с този момент трябва да ги приемем като прояви на едно преходно време, след което ще дойде консолидирано състояние на българската държава, изразено главно в нейното национално закрепляване, в нейното окончателно утвърждаване в етническите и историческите граници, които принадлежат на българското племе. И тогава след мирната конференция, при наличността на затвърдена териториална държава, обединила под своята стряха цялото българско племе, при увеличаването с около 10 милиарда лева вноселение и главно при увеличен авторитет на държавата, аз очаквам — ако трябва да приказваме с терминологията на икономистите — че тая временна инфлация, както я характеризира г-н Цанков като нещо нормално в ненормално време, веднага ще се трансформира в дефлация и нашият днешен лев бързо ще отива към 1.40-1.80-2.250 и 3 лв.

Аз съм дълбоко уверен в това. И заради туй, колкото съм имал случая да се искам от мене съвети за известни спестявания в дадени кредитни учреждения, аз съм съветвал: „Г-да! Пазете си спестяванията, съхранявайте ги влоговете, имайте вяра в българския лев, защото българският лев се установява здраво на Балканския полуостров, той ще бъде експонентът на великите негови съюзници и затуй той ще командува на паричния пазар.“

Тази вяра, това упование, този дух, този ентузиазъм по отношение на националната монета трябва да се разнесе от Силистра до Охрид и от Видин до Дедеагач, до Бяло море. Само в тая насока, г-да народни представители, действително със средствата на пропагандата, ние ще премахнем тази психоза, това смущение, което умишлено се поддържа у някои среди с оглед на политически цели и задачи.

Г-да народни представители! Само две-три думи за третиращия от уважаемите колеги предшествувачи оратори чиновнически въпрос. Ние ликвидирахме с закона за цензовете и щатовете. Но по моему ние ликвидирахме само с застрашителния ръст в бройката на чиновниците, обаче ние не ликвидирахме с големия въпрос; свързан с икономическия бит на чиновника.

Дадените максимум увеличения за момента сочат на една грижи на държавата към това чиновничество. Чиновничеството

схваща това. То живее със съзнанието, че действително това е днес максимум възможното при увеличениния бюджет на държавата. Обаче, г-да народни представители, аз поставям на просветеното внимание на почитаемото правителство и следния въпрос с всичката сериозност.

Ако уважаемият министър-председател каза на 15 септември т. г., че държавните и обществени служители представляват опората в момента не само на правителството, но и на режима, а следователно и на държавата, аз таксувам този голям брой от чиновници, от държавни и обществени служители, като цивилна армия на българската държава и на българския народ. И, г-да народни представители, аз бих молил правителството в своето промишляване в тая насока да помисли конкретно, дали не е възможно едно подсилване на материалното подпомагане на чиновника, изразено в едно de facto подпомагане със средства за продоволствие, с непосредствено подпомагане и снабдяване с артикули от първа необходимост на цени по-ниски от обикновените.

Г-да народни представители! Това, което беше моя идея преди закона — може би имаше някои пречки да не се реализира тая идея въплътена и да не влезе в закона за щатове и цензовете — трябва да стане днес в формата на едно подпомагане чрез тъй наречените взаимнопомагателни каси в различните ведомства, и то овреме, защото, без да искам да бъда песимист, здравият разум ми подсказва, че не направям ли това, ние няма да поставим бариерата за една малка или голяма деморализация сред чиновничеството. Днес чиновничеството стои на голяма висота в това отношение, но условията на материалното му съществуване — това е известно на всички, и особено на юристите — му подсказват съвети, хрумвания, които не биха били в никакъв случай в интереса на държавата. И аз бих молил — и с това свършвам по този въпрос — да направим нужното, за да дадем на чиновничеството гън, кожа, плат за бельо и елементарна прехрана на цени, по-ниски от обикновените.

Г-н министър Захариев отговори на този въпрос: „Не мога да поема отговорността, нямаме достатъчно продукти.“ Г-да! Никой от чиновниците, разбирайки добре моята мисъл, не иска да препълва тумбака си. Всички знаем и живеем със съзнанието, че е ограничена наличността от съестни продукти; но онова, което се дава от магазините, към които са прикрити чиновниците, може да им се дава на по-ниски цени. Това би имало не само ефекта на едно материално подпомагане, но би ги оградilo морално и би ги укрепilo в мисълта да живеят за своята собствена държава и непрекъснато да мислят за нея.

И тогава, г-да народни представители, ние можем да издигнем като лозунг, като условие за съществуването на отделния чиновник в иерархията на държавата компетентността и отговорността, за които толкова много се приказва. Ще привлечем компетентните към изпълнение на функциите на органи на държавната власт, но същевременно ще издигнем отговорността не само на книгата, а ще притиснем чиновника с тежка отговорност за неговите функции.

Днес, за голямо съжаление, в много сектори на държавния живот всичко, което е израз на дейността на отделния чиновник, се стоварва като вина на отговорния министър. Отговорният министър често пъти се нагърбва с отговорността на своите сътрудници. За голяма наша радост трябва да констатираме — поне аз, доколкото наблюдавам, констатирам това в някои министерства — че бдящото око на министъра е винаги върху дейността и постъпките на неговите сътрудници. Обаче има и проявления на самозабрава, която е отрицание на съзнанието за отговорност, особено в този момент.

И тук, г-да народни представители, аз искам да кажа само две думи по този спанал може би банален и осивял въпрос за политизирането на чиновничеството. Аз разбрах мисълта на управлението от казаното от най-авторитетното отговорно място за политизирането на чиновника в тоя именно смисъл, в който горе-долу го дефинира и уважаемият г-н професор Цанков, който обаче не дойде до онова логическо заключение, до което дойде г-н министър-председателят. Политическата отговорност на чиновника днес се издига като лозунг в управлението на държавата. Където и да бъде той, каквото и да бъде, трябва да има съзнанието, че носи отговорност за политическото съществуване на държавата си; и тая отговорност носят еднакво всички, а не само цивилният ръководител на цивилното ведомство. И заради туй мене ми се струва, че беше напълно в унисон с генералната мисъл на г-н министър-председателя това, че той покани да чуят неговата реч на тая тема и ръководителите на нашите храбри войскари. Висшите военачалници във всички държави днес имат и политическа отговорност. Как можем ние да разчитаме, че цялата отговорност ще падне върху 10 души министри и върху 160 души депутати, когато за хилядолетия се изизжда нашата обединена България?

Ние поканваме ние призоваваме всички чиновници от всички сектори на държавното управление към тая политическа отговорност. В тая насока би трябвало да се задълбочи акцията от 15 септември 1942 г., за да стигне тя до последния помощник-архивар и до последния служител за чистотата на града, за да разбере, че и той е едно колелце, една брънка от големия механизъм на държавата днес, който механизъм трябва да функционира правилно и редовно, защото и най-малкото нашгърбяване на най-малкото колелце се отразява, може да се отрази върху хода и функционирането на голямата машинария, наречена държава. И в това отношение, г-да народни представители, нека окончателно да ликвидираме и да се разберем, за да няма междан за повече дискусии по въпроса за политизирането на всички държавни чиновници, призовани към своето задължение в историческия момент, в който живеем, и за политическата им отговорност.

Г-да народни представители! Професионалните организации, организацията на бойците от фронта и организацията на младежта заместват ли обществената сила, на която може и трябва да се опре едно крепко управление? Отговарям: да, напълно я заместват. Обаче онова, което принадлежи като задължение на държавното ръководство в момента, то е: бдящото око върху тия организации да бъде постоянно и всичките проявления на пробели да се отстраняват своевременно. Например, професионалните организации, на работниците, на индустриалците и на търговците не са, според мене, напълно на мястото си. Особено индустриалците пребивават в своята организация само доколкува, доколкото могат да провеждат и да прокарват своите търговски и промишлени гешефти. Търговците — също. За работниците ще кажа само това, че те трябва да се освободят от психиката да мислят, че професионалното сдружение е само за професионални постижения и да се проникнат от мисълта, че те имат и стопанска функция в процеса на производството, че те нямат за непосредствена задача само увеличението на заплатите и подобрието на трудовите условия, а че те имат и задължението да подпомогнат процеса на националното производство. А за индустриалците и търговците — не говоря за всички, защото не може да се каже, че в цяла стопанска категория има само отпадъци — е желателно, макар и случаите да са спорадични, да престанат у тях тия прояви на стръбно ламтене към забогатяване, на безогледно, бих казал вампиряло, стремление към трупане на богатства, защото, както казах в началото, не в тия богатства ще намериш ти, г-не търговецо или индустриалецо, благополучието си, а в съзнанието, че това благополучие може да бъде запазено само чрез запазването на националната общност.

В това отношение професионалните организации имат да изиграят роля за политизиране на техните членове. Заради туй аз правя апел, особено към уважаемия г-н министър-председател, който ги ръководи, който ги направлява и вдъхновява, и цялата тая апаратура е подчинена нему, да обърне по-голямо внимание на ръководствата на тия професионални организации за идейното издигане на нивото им и за внедряване в съзнанието на всички членове на тия професионални организации нуждите и повелите на момента за политическа и стопанска отговорност.

Г-да народни представители! При разглеждането на бюджетния проект на държавата се засегна — и аз няма да я мина мълком — и проблемата за тъй наречения вътрешно-политически фронт, за фронта на държавата. Вътрешното положение, от гледище на дисциплина, на единство и на сплотеност, представлява грижа и на управлението, и на Парламента, и на всеки добър българин. Г-н Добри Божилов подчерта дебело в своето държавническо-финансово експозе мисълта, че нашата държава е и нашата съдба, всичко за държавата, нищо против държавата.

Ще кажат някои: това е копие от книгата за фашистката държава на Бенито Мусолини. Нищо подобно! Тая мисъл се подсказва от поведята на момента. И тъкмо заради туй вътрешно-политическият фронт, на който ние държим извънредно много — защото само в него можем да намерим гаранция и за икономически просперитет, и за свободна проява на личността в рамките на възможното и на законите на тази именно държава, която е сvidна на всички добри българи — трябва да бъде еднакво в грижите на отговорни и неотговорни, защото пропускането на известни моменти, каквото е сегашният, може да бъде фатално в процеса на историческото, на съдбовното уреждане на света.

Вътрешният политически фронт или политическата проблема у нас е окончателно решена и аз смятам, че е излишно по-нататък да се дискутира върху нея. Тая проблема е решена именно по пътя, по който вървеше и френската революция, бих казал, като употреба сравнението на уважаемия г-н професор Цанков. И ако ние трябва да кажем, че днешният режим е в хода на едно творчество, то той превзе Бастилията на 21 април 1935 г. с манифеста, който оповести на целия български народ, че връщане назад няма. Ето къде е Бастилията на нашия режим, на режима на безпартийността, на безпартийния режим. Защото, г-да народни представители, ако можем да приказваме за обществена сила, на която да се крепи днешният режим, аз бих казал, че най-голямата партия, която е съществувала в нашата страна, най-голямата, многобройна и мощна партия, която крепи днес режима, това е партията на онези, които никога не искат партия. И един плебисцит в това отношение би убедил г-н Цанков и всички онези, които гледат скептично на нашата мисъл и нашата концепция по този въпрос. И това е не само най-голямата партия от всички съществуващи досега, но и най-голямото движение, защото в своя обсег обхваща и всички съществуващи досега движения. И затуй аз не споделям схващанията и преценките на г-н Цанков, който смята и счита, че ние като народни представители сме гости сред този народ, сред българските селяни; че ни изслушват от кумова срама, че изизждаме по един пук и изпиваме по едно хубаво вино и се разделяме с тях по човешки, приятелски начин. Аз моля г-н Цанков да пръгне с когото и да е от вас, особено с депутатите от селата, и да види тъкмо обратното на онова, което той предполага, че става в селата — разбиране, съзнание, че днес другояче не може да бъде, и успокоение чрез събаряне междупартийните и котерийните синюри е създадено единство, общезитие, съревнование към творчество и, най-главно, координирано по пътя на взаимнопомощта, обществено съжителство. Аз лично съм проверил и вие сте проверили и сте напълно съгласни с това.

Режимът днес се носи в съзнанието и на последния орач. А що се касае до неговото знаме, знамето на режима е България; що се